

Regionális átalakulási folyamatok a nyugat-balkáni országokban

c. nemzetközi konferencia

Franz SCHAUSBERGER

Szubszidiaritás, regionalizmus és decentralizáció a Balkán térségében

2011. február 24.

Az előadó szerint a konferenciának otthont adó város, Pécs kapu a Nyugat-Balkán és Európa között, és az előadóterem egyik ajtaja felett olvasható latin mondás különösképpen igaz a Nyugat-Balkán országai számára: „Per aspera ad astra”, azaz „göröngyös úton a csillagokig” kifejezi a térség országainak az EU-csatlakozás mint kiemelt cél felé való törekvés kihívásait. Elmondta, hogy a reformfolyamatok a legtöbb balkáni országban lelassultak az elmúlt évekhez képest a globális pénzügyi válság miatt, és az EU-csatlakozás egy óriási kihívás a számukra. E tekintetben különbözik az egyes EU tagállamok és az Európai Bizottságnak az attitűdje a nyugat-balkáni országok csatlakozása vonatkozásában. Míg a Bizottság kívánatosnak tartaná a folyamat lezajlását, az EU társadalma például negatívan ítéli meg Románia és Bulgária csatlakozását is, mert azt túl korainak tartják. Ennek nyomán új követelményeket szabnak a Balkán-térség országaival szemben: az igazságszolgáltatás fejlesztését és a korrupció visszaszorítását várják el.

Ezen kívül szükség van a reformfolyamatok folytatására is, ugyanis az állami intézmények gyengék mind a központi, mind a regionális szinten. Komoly problémát jelent az állami intézményekbe vetett bizalom hiánya. Azt leszögezte az előadó, hogy nem az Európai Uniónak a feladata (kompetenciája), hogy megszabja a balkáni országoknak, hogyan kormányozzanak, de alapvető fontosságú, hogy jó kormányzás és bizalom alakuljon ki. Megfelelő kompetenciákkal felruházott intézményekre van szükség és megfelelő irányítás szükséges ahhoz, hogy ezek az intézmények teljesíteni tudják a feladataikat.

Noha közvetlenül nem, de közvetett módon az EU intenzíven ösztönzi a regionalizációs és decentralizációs folyamatot, mely a nagyobb helyi autonómiát és a szubszidiaritást jelenti. Ennek kontextusában működnek az EU politikái, ezért létfontosságú, hogy legyenek megfelelő helyi és regionális önkormányzatok. Mindez a fordított irányban is működik, hiszen szükséges, hogy a helyi és regionális szintek támogassák az EU politikáit. E politikák célja az életminőség javítása, mely révén megállítható a szegény, vidéki térségekből a városi központokba történő vándorlás.

Nehéz a nyugat-balkáni országoknak megoldási módot ajánlani a regionalizáció és a decentralizáció megvalósítására, mivel az Európai Unióban sincsen egyetlen közösen elfogadott legjobb gyakorlat, hanem a szubnacionális szintek kompetenciái országról-országra jelentősen változnak. Bosznia-Hercegovinától eltekintve a térség államaiban nem működik föderális rendszer.

Az előadó röviden összefoglalta az egyes országok jellemzőit:

- Albániában a helyi önkormányzatoknak nem volt hatáskörük 1992-ig. Ezt követően 12 regionális tanácsot hoztak létre, melyeket közvetett módon választanak. A helyi szinten 65 települési önkormányzat működik.
- Bosznia-Hercegovina sok tekintetben a többi országtól eltérő jellemzőkkel bír. A két tagköztársaságában a regionális és a helyi önkormányzati rendszerek eltérőek, de a helyi szint mindkettőben nagyon gyenge. Három szubnacionális szint különböztethető meg: a tagköztársaságok, a kantonok/régiók és a helyi önkormányzatok szintje.
- Horvátország egy regionalizált állam, amelyben a 20 megye egyre önállóbbá válik, és sokat tesznek a gazdasági helyzetük javítása érdekében.

- Koszovóban a decentralizáció helyzete nehéznek mondható, a közigazgatási rendszer máig formálódik.
- Macedóniában nincsen regionális szint, csupán helyi szint létezik.
- Montenegróban szintén csak helyi szint létezik, de ez meglehetősen erős a többi államhoz képest.
- Szerbiában az 1990-es évek elején erőteljes centralizáció ment végbe, a helyi önkormányzati feladatokat az állam kezébe adták. A decentralizáció a 2000-es években kezdődött, de ezt a 2006-os új alkotmány nem erősítette meg. 2009-ben megalakult a Nemzeti Decentralizációs Tanács, mely aktívnak bizonyult kezdetben, de jelenleg mintha „aludna”. Törvényt hoztak a regionális fejlesztésről, és kijelöltek 5 statisztikai régiót, melyek jó alapot szolgáltatnak a politikai régiókká váláshoz. A Vajdaság egy erős, autonóm tartomány, és a statútuma 2010-ben lépett életbe. Szerbiában a centralista tradíciók érvényesülnek, és a regionalizációt gyakran összemossák a szeparatizmussal, ezért vonakodnak ezt a folyamatot előmozdítani.

Összefoglalásképpen elmondható, hogy mutatkoznak decentralizációs tendenciák a Nyugat-Balkán térségében, és jelenleg élik át a térség országai az alkotmányos reformok második hullámát. Ennek ellenére a statisztikai régiók nem bizonyultak sikeresnek, mivel nincsen elegendő hatalmuk és felelősségük, ugyanis a központi kormányzatok jelentős ellenőrző funkciókat tartanak maguknál. Mindegyik országban jelentős problémát okoznak az óriási területi egyenlőtlenségek. Szükség van arra, hogy a régiók földrajzilag és politikailag is a közös érdekeken és a bizalmon alapulva integrálják az ott élő közösségeket. Ehhez igazságos kompromisszumokra és a politikai kultúra fejlődésére van szükség.